

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційне дослідження Новик Ірини Михайлівни «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасні запити суспільства на високопрофесійного і конкурентоздатного вчителя початкової школи вимагають підвищеної уваги до формування його особистості.

Здатність вчителя до всебічного розвитку дитини як найвищої цінності суспільства має забезпечуватися колом компетенцій, які формуються у стінах вузу і фундаментують функціональну компетентність випускника. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи за складних соціальних умов перебудови парадигми початкової освіти вимагає спеціальних досліджень результатів навчання студентів для здійснення ефективних змін у змістово-процесуальній складовій організації навчального процесу. Нові вимоги до якості професійної діяльності вчителя зумовлюють у професійній підготовці зміщення акцентів на формування компетенцій, а не лише знань та вмінь.

Функціональна готовність сучасного вчителя до формування ключових компетентностей молодших школярів є нагальною потребою впровадження останніх нормативних документів, що стосуються осучаснення змістово-процесуального забезпечення навчально-виховного процесу початкової школи. Потреба у вчителеві як агенті змін, людині, яка здійснює стратегічні завдання становлення нової генерації активних членів суспільства, охоплює сферу підготовки фахівців, здатних до самостійного конструювання освітнього простору дитини, побудові індивідуальних стратегій розвитку кожного учня, розробленні і впровадженні інноваційних технологій формування особистісного смислу навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра зумовлює переосмислення сутності процесу становлення вчителя як професіонала.

В умовах реформування системи освіти в Україні, входження її в європейський та світовий освітній простір змінюють вимоги до професійної діяльності педагога. Це актуалізує проблему підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, адже спричинена необхідністю створення умов для розвитку пізнавальних інтересів учнів, що є основою успішної навчальної діяльності не лише у початковій школі, а й в основній. Відтак, погоджуємось із думкою Ірини Михайлівни Новик, що проблема діагностичного забезпечення

педагогічного процесу набула особливої актуальності як в педагогічній теорії, так і шкільній практиці.

Актуальність дослідження аргументована виявленими авторкою суперечностями між: суспільними вимогами до якості професійної підготовки вчителів початкових класів та недостатнім рівнем їхньої готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; необхідністю якісної професійної підготовки майбутніх фахівців початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів та недостатнім рівнем організації освітнього процесу вищого навчального закладу до означеної діяльності; потребою формування у майбутніх учителів початкової школи діагностичних умінь і навичок та відсутністю відповідного науково-методичного забезпечення цього процесу.

Отож, на часі обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, що зумовлено зміною освітніх парадигм і запитами суспільства щодо покращення якості освіти учнів. Загальновідомо, що від якості підготовки майбутніх учителів початкової школи залежить якість професійної діяльності, а, отже, й досягнення кінцевого результату – формування цілісної особистості.

Дисертаційна робота Ірини Михайлівни Новик складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 341 найменування, додатків.

У вступі рукопису коротко обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методологічну і теоретичну основу, методи дослідження; його наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів наукового пошуку; наведено відомості про їх апробацію та впровадження, зазначено особистий внесок і публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

Теоретичні та прикладні компоненти дисертації підпорядковані реалізації основних завдань дослідження. На основі аналізу філософських, психолого-педагогічних джерел, нормативно-правової бази у першому розділі дисертації «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності як педагогічна проблема» авторкою висвітлено результати ретроспективного аналізу досліджуваної проблеми; визначено сутність і зміст базових понять, таких як: «професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», «діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», «готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів»; розкрито особливості розвитку пізнавальних інтересів учнів, а також висвітлено сучасний стан підготовки майбутніх фахівців до означеного виду діяльності.

Варто зазначити, що дисертанткою здійснено всебічний і ґрунтовний аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми, що дозволило їй визначитись із базовими поняттями, які розкривають сутність професійної

підготовки вчителів початкової школи, діагностичної діяльності, діагностичного супроводу, пізнавального інтересу, готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, висловити їх авторське тлумачення на основі порівняльного аналізу визначень цих понять різними науковцями.

На основі ретельного аналізу рецензованої дисертації з'ясовано, що єдиної думки щодо визначення сутності дефініції «готовність майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» серед науковців не існує, адже це складне інтегроване утворення. З огляду на це, заслуговує на схвалення авторське тлумачення зазначеної дефініції, яке подається як результат підготовки, сформованість професійних знань, умінь і навичок добирати, розробляти та застосовувати діагностичні методики, прогнозувати, визначати перспективи, здатність здійснювати педагогічну підтримку розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

У другому розділі дисертації «Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» І.М. Новик подає комплекс педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до означеного виду діяльності, який охоплює: формування у майбутніх учителів початкових класів позитивного ставлення до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; суб'єкт-суб'єктний підхід до підготовки майбутніх педагогів до означеної діяльності; впровадження інтерактивних форм і методів у зміст підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів початкової школи.

Третій розділ рукопису «Організація та проведення експериментальної роботи» розкриває особливості експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів; подається аналіз результатів експериментальної роботи, а також окреслено перспективи подальшого наукового вивчення окресленої проблематики.

Проведений ґрунтовний аналіз наукових джерел, особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, уможливив вироблення адекватної методики визначення готовності майбутніх учителів початкових класів до означеної діяльності, критеріїв, показників і рівнів її сформованості. Варто відзначити, що дисертантка ретельно відпрацювала методики і відповідально реалізувала їх на етапі емпіричного дослідження. Результати емпіричного дослідження візуалізовано в гістограмах, діаграмах і таблицях.

У загальних висновках авторкою стисло викладено основні результати дисертаційного дослідження. Основні наукові положення й висновки

дисертаційного дослідження є достатньо обґрунтованими і достовірними, що підтверджується застосуванням комплексу методів наукового пошуку.

Стиль викладу матеріалів дослідження доступний для сприймання. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням нормативних вимог. Посилання на власні публікації автором зазначено в тексті дисертації.

Додатки, подані в дисертації, доповнюють і конкретизують її зміст, мають практичне спрямування. Структура роботи відзначається цілісністю, збалансованістю складових частин, підпорядкована реалізації основних завдань дослідження.

Щодо загальної оцінки наукової новизни здійсненого дослідження, то необхідно зазначити, що у дисертації І.М.Новик уперше обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; визначено структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до означеної діяльності та критерії, показники й рівні її сформованості; розроблено класифікацію методів діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів на засадах гуманістичної спрямованості, дитиноцентризму й особистісно орієнтованого підходу.

Позитивним є також розроблення та впровадження в процес підготовки вчителів початкової школи авторського спецкурсу «Основи діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» із використанням технології web-квесту «Вчитель-діагност» (для студентів IV курсу напряму підготовки «Початкова освіта»), побудованого з урахуванням суб'єкт-суб'єктної взаємодії, який передбачає формування діагностичної компетентності у майбутніх педагогів, розвиток і застосування діагностичних умінь в реальному освітньому середовищі початкової школи, а також Положення про функціонування студентської діагностичної лабораторії; програми, алгоритму діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів 6–7 річних учнів, діагностичних методик для встановлення рівня розвитку у них пізнавальних інтересів до вивчення конкретного навчального предмету, методичних матеріалів на сторінках авторського web-сайту «Діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» для студентів, викладачів вищих навчальних закладів, учителів початкової школи, батьків.

Звертаємо увагу й на широку апробацію результатів дослідження, зокрема участь здобувачки у міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 20 наукових праць (з них – 19 одноосібних).

Варто підкреслити ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертаційної роботи. Зміст і структура автореферату дисертаційного дослідження відповідає існуючим вимогам, дає чітке уявлення про особливості і результати наукового пошуку.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження І.М. Новик, висловимо деякі зауваження та побажання:

1. Визначена автором мета дослідження, на нашу думку, дещо звужена по відношенню до її завдань та виконаної дослідником роботи, адже педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів не лише обґрунтовані, а й експериментально перевірені на ефективність та доцільність впровадження.
2. Представлені на рис. 2.4 (стор. 127) «Складові підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів», на нашу думку, дещо невдало графічно презентують цілісність підготовки та не розкривають належним чином зв'язки і залежності між змістом та процесом підготовки.
3. З огляду на проведене ґрунтовне дослідження процесу формування готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів бажано було б включити у роботу його модель, що надало б цілісності сприйняття авторської методики впровадження означених педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців.
4. Представлену автором систему діагностичних умінь вчителя початкової школи (стор. 129, рис. 2.5) на нашу думку, варто було б покласти в основу інтерпретації отриманих експериментальних даних під час якісного аналізу готовності майбутніх вчителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів за операційним компонентом.
5. У роботі присутні окремі граматичні та стилістичні огріхи.

Однак висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний та дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Вони не знижують вагомість наукового внеску дисертантки в педагогічну науку, особливо в теорію педагогічної діагностики та дидактики початкової школи.

Дисертація І.М. Новик виконана на достатньому науково-педагогічному і методичному рівнях, містить змістовний і ретельно розроблений теоретичний і практичний матеріал. Рецензовану роботу характеризують наукова новизна, чітка структурованість розділів, логічність викладу матеріалу, повнота висвітлення основних положень у публікаціях. Завдання дослідження виконано, висновки свідчать про повноту висвітлення результатів дисертаційної роботи. Зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам до кандидатських дисертацій згідно з пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету міністрів України №567, зі змінами, внесеними Постановою Кабінету міністрів України №656 від 19.08.2015, від 24.07.2013, а також Постанови Кабінету міністрів України №1159 від 30.12.2015).

Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в освітянську практику, зокрема, основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Є перспективи для подальшого використання отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність вимогам для оприлюднення результатів кандидатського дослідження. Автореферат дисертації достатньо адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Проте, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Рецензована робота характеризується глибиною теоретичного аналізу, вагомістю методичних і технологічних пропозицій. Це завершена науководослідна робота, виконана в контексті нових наукових підходів до професійної освіти.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їх практичну значущість, а також відповідність поданої роботи вимогам щодо кандидатських досліджень вважаємо, що дисертація «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів» сприятиме реформуванню системи підготовки майбутніх вчителів початкової школи, а її автор Новик Ірина Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і методики
початкового навчання
факультету педагогіки і психології
НПУ імені М.П. Драгоманова

